
Krucza

Dzielnice: Śródmieście

Osiedla: Śródmieście Południowe

Atrybuty: Nazwy pochodzące od wyrazów pospolitych Nazwy określające

Rok utworzenia nazwy: 1770

Opis

Powstała dzięki kruczoczarnej glebie, która leżała na jezdni. Było to bagno zwane przez miejscową ludność krukiem.

Ciekawostki

Powstała ok. 1770, jako wąska i krótsza nieco, o kawałek za alejami, ulica. Początkowo nazywała się Szpitalną, bo planowano połączenie jej z tą ulicą. W XVIII w. zabudowane były tylko skrzyżowania z poprzecznymi ulicami, poza tym biegła wśród ogrodów i pól. W 1823 została połączona z al. Jerozolimskimi. Od 1870 ulicę zaczęto zabudować kamienicami wielkomiejskimi z licznymi sklepami w parterach. Handlowano tu głównie kapeluszami i parasolkami. Ok. 1935 ulica puszczo autobusy miejskie. W 1944 ok. 90% budynków zostało zniszczonych. W 1950 ulicę przedłużono do Brackiej i poszerzono.

Stan obecny:

Nr 2: Zabudowa tej parceli zaczęła się w XVIII w.: w 1784 stała tu już murowana oficyna, ale w 1819 stały tu 2 małe domki: większy od Kruczej, a mniejszy od Mokotowskiej. W latach 50 XIX w. mieścił się tu Ogródek Wiejski Dominika Martiniego, a w 60-tych Fabryka Tabaczna Pfeiffer i Landau. W 1874 miała powstać tu kamienica Scholtzego wg proj. Leandro Marconiego, ale nie doszło do realizacji. W 1929 mieścił się tuzakład elektrotechniczny Borsukiewicz i Synoradzki, a także warsztat ślusarski Bilczewskiego były to jedynie małe budynki. Przed II wojną rozpoczęto rozbiórkę fabryki pod kościół zmartwychwstańców, ale plany przerwała wojna, w czasie której fabryki i tak budynki legły w gruzach.

Nr 3: kamienica Zaleskiego. Powstała w 1882-3, a podczas odbudowy w 1949 skuto jej ozdoby aż do

cegieł; np. rustykowane filary międzyosiowe w przyziemiu itd. Rodzina Zaleskich była właścicielami domu aż do 1955.

Domy mieszkalne. Powstały w 1958-61, mają po 5 i 6 pięter.

Nr 5\11: Dom mieszkalny. Powstał w latach 1958-61. Mieszkał tu Henryk Zdzisław Jurkowski (ur. 1927) - krytyk i historyk teatru, pedagog, wieloletni dziekan Wydziału Reżyserii Teatru Lalek w Białymstoku warszawskiej PWST, konsultant programowy Redakcji Dziecięcej TVP, autor utworów scenicznych (m.in. "Pan Twardowski na królewskim dworze", "Dzieje Parysa królewicza trojańskiego") i naukowych ("Dzieje teatru lalek" - t. 1 "Od antyku do romantyzmu", t. 2 "Od romantyzmu do wielkiej reformy teatru").

Nr 5: Kamienica. Powstała w 1880-1 wg proj. Bronisława Muklanowicza. W 1929 mieścił się tu sklep wędliniarski J. Ruszkiewicza i J. Rowińskiego. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 6/14: Dom mieszkalny. Powstał w latach 1958-61, w miejscu opisanych niżej parzystych.

Nr 6: Kamienica. Na pocz. XX w. mieścił się tu zakład mleczarski Prawda. W 1929 mieściła się tu pracownia krawiecka Franciszka Łasikiewicza, biuro agencyjne Juliana Saidendorfa. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 7: Kamienica. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z wędliną K. Puchalskiego. W 1929 mieściła się tu J. Jankowskiego i S-ki i biuro agencyjne handlu metalem Pawła Geberta. W podwórzu oszklona kapliczka z figurą Matki Boskiej w niebieskim płaszczu, ustawiona na cokole i ogrodzona.

Nr 8: Kamienica. Powstała pod koniec lat 80 XIX w. wg proj. Jana Hinza. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 9: Kamienica. Na pocz. XX w. mieściło się tu Towarzystwo Kultury Polskiej z przewodniczącym Aleksandrem Świętochowskim. W 1929 mieściło się tu przedsiębiorstwo budowlane Wacława Popielskiego. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 11: W poł. XIX w. wytwórnię prowadził tu mistrz zduński Leopold Dietrich. W 1877-8 rozbudował zakład Bronisław Muklanowicz. Na zapleczu działała Fabryka Hydrauliczna M. Trechcińskiego. W 1929 mieścił się tu zakład stolarski W. Barańskiego, biuro techniczne Czesława Trechcińskiego.

Nr 12: Kamienica. Powstała wg proj. Pawła Wóycickiego. W 1929 mieściła się tu pralnia parowa Hanka. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 13: kamienica Romberga. Zbudowana w 1889-90 dla Izaaka Romberga. W latach 1891-1921 właścicielami była rodzina Gordziałkowskich. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep wędliniarski L. Lubryczyńskiego. W latach 1921-56 kamienica należała do Jerzego Baworowskiego. Podczas Powstania Warszawskiego stacjonowała tu grupa żołnierzy Batalionu AK "Ruczaj". Wówczas też wzniesiona została kapliczka z maleńką figurką Matki Boskiej, poświęcona prawdopodobnie przez księży z kościoła pw. św. Aleksandra przy pl. Trzech Krzyży, którzy odprawiali tu nabożeństwa i na małym podwórku chowali również poległych w obronie tzw Małej PAST-y przy ówczesnej ul. Piusa XI (dziś ul. Piękna).

Nr 14: Kamienica. W 1929 mieściło się tu biuro handlowe Stanisława Sadowskiego i Centralna Spółdzielnia Budowy Tanich Mieszkań i Letnisk. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 15: Kamienica. Na pocz. XX w. mieściły się tu dwa sklepy kolonialne: Z. Lisieckiego i L. Węglewskiego. W 1929 mieścił się tu zakład montujący reklamy świetlne Aleksandra Pruszki. 11.03.1943, w mieszkaniu nr 5 aresztowano Teodora Duracza, działacza PPS i polskiego podziemia i

rozstrzelano go na Pawiaku. Kilka dni później aresztowano tu jego żonę, która przyszła zaniepokojona zobaczyć co się stało. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 16\22: Dom mieszkalny. Powstał w latach 1958-61, w miejscu opisanych niżej parzystych.

Nr 16: Kamienica. Powstała w 1879-80 wg proj. Józefa Bucha. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z galanterią B. Lenemana, zakład mleczarski Prawda, ciastkarnia Versailles Edmunda Gwizdalskiego (otwarta w 1911 z secesyjnym wystrojem i dekoracjami majolikowymi). Na zapleczu mieścił się zakład ogrodniczy P. Marcinkowskiego. W 1929 mieścił się tu sklep kolonialny H. Boye. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 17: Przed wojną mieściła się tu studnia, przy której w czasie okupacji ginęło mnóstwo osób przychodzących tu po wodę, gdyż osłaniana była przez hitlerowskiego snajpera. Dziś znajduje się tu budynek mieszkalny.

Nr 18: Kamienica. W 1929 mieściło się tu biuro agencyjne Stanisława Jaworskiego. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 19: Dom mieszkalny. Powstał w latach 1958-61.

Kamienica. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z materiałami krawieckimi. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 20\22: Ogród Gołaszewskiego. Istniał już w 1819, jako jedyna posesja zagospodarowana w tym czasie. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z mąką. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 21: Kamienica. Powstała w 1878-8 wg proj. Witolda Lanciego. Na pocz. XX w. mieściła się tu szkoła realna i ośmioklasowe gimnazjum filologiczne generała lejtnanta Wasilewskiego. Na zapleczu działała odlewnia cynku Brzask. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 22: Kamienica E. Wedla. Na pocz. XX w. mieściła się tu cukiernia Arkuszewskiego. W 1929 mieścił się tu zakład elektrotechniczny B. Skwarcza. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 23\31: Dom mieszkalny. Powstał w latach 1958-61 w miejscu opisanych niżej nieparzystych. Mieszkali tu Antoni Chrościcki (1910-2004) i jego żona Emilia Paderewska - Chrościcka. Obydwoje byli lekarzami, on profesorem pediatrią kardiologiem, przez wiele lat związanym z Akademią Medyczną oraz Centrum Zdrowia Dziecka. Już podczas wojny zajmował się wdrożeniem w pediatrii elektrokardiografii, później zaś m.in. diagnostyką szmerów serca, rehabilitacją wad serca i ultrasonografią dopplerowską. Opublikował ponad 150 prac naukowych, w tym słynną "Pediatrię" oraz "Wady wrodzone serca u dzieci".

Nr 23: Kamienica. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z owocami A. Butterwassera, sklep z nabiałem. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 24\26: Biurowiec. Powstał w miejscu opisanych niżej parzystych.

Nr 24: Kamienica. W 1929 mieściło się tu wydawnictwo War, przedsiębiorstwo budowy studni Rychłowski, Wehr i S-ka, sklep z pościelą Heleny Łopalewskiej, sklep galanteryjny Otylii Przyłuskiej. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 25: Kamienica. Na pocz. XX w. mieścił się tu dom mód damskich M. Dobrowolskiego. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 26: Kamienica. Powstała w 1876-7 wg proj. Bronisława Muklanowicza. Została uwieczniona w

"Lalce" Bolesława Prusa jako kamienica Łęckich. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z wędliną W. Wohlwartha, sklep z wyrobami koszykarskimi, skład apteczny J. Mazurkiewicza. W 1929 mieścił się tu skład futer K. Staszewskiego, spółdzielnia księgarska Książka. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 27: Kamienica. Na pocz. XX w. mieściła się tu cukiernia S. Waszkiewicza. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 28: Grand Hotel. Powstał w 1954-9 wg proj. S. Bieńkuńskiego i S. Rychłowskiego z płaskorzeźbami J. Ślusarczyka (parter) jako hotel dla pracowników przedsiębiorstw państwowych w delegacji. Na dachu mieściło się lądowisko dla helikopterów, jednak wylądował tam tylko 1 helikopter, bo podobno konstrukcja okazała się za słaba.

Kamienica. Na pocz. XX w. mieściła się tu apteka W. Jezierskiego aż do II wojny. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 29: Kamienica. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z obuwiem F. Zielińskiego, sklep z granitem, skład apteczny A. Baruszyńskiego, pensjonat Ukraina. W 1929 mieścił się tu sklep mleczarski W. Dangla, skład apteczny Leonarda Balkowskiego. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 30: Ministerstwo Rolnictwa. Monumentalny budynek powstał w 19???. Planowano również wyburzyć kwartał zabudowy i założyć tu uprawy doświadczalne dla pracowników PGR.

Kamienica. Powstała wg proj. Aleksandra Woyde w latach 80 XIX w. Mieszkał tu Henryk Sienkiewicz; jej miejsce wypadło mniej więcej na skrzyżowaniu ze Wspólną. Tutaj napisał "Krzyżaków" i "Quo Vadis". Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep norymberski (z mnóstwem patentowych drobiazgów) W. Michalskiego, sklep kolonialny W. Patockiego, sklep z mat. piśmienniczymi. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 31: Kamienica z pruskiego muru sprzed 1819. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z obuwiem I. Górskiego. Na zapleczu mieściła się wytwórnia torebek Swojska. W 1929 mieściła się tu Piekarnia Kijowska, sklep z art. elektrotechnicznymi Polskich Zakładów Siemens, zakład fryzjerski Zjednoczeni Fryzjerzy S. Kamińskiego i T. Aniołowicza. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 32: Kamienica. Na pocz. XX w. mieścił się tu magazyn mód H. Jankiewicza, sklep norymberski A. Łączewskiej, sklep kolonialny S. Sokulskiego. W 1929 mieścił się tu sklep kolonialny Stanisława Starzyńskiego i salon kapeluszy damskich S. Krasickiego a od 1937 roku działał tu sklep spożywczy słynnej firmy Bracia Pakulscy. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 34: Kamienica. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep norymberski A. Kalera, sklep kolonialny ‘Radziwiłka, sklep z lampami, apteka Edwarda Schlidenbucha. W 1929 mieścił się tu sklep z konfekcją damską Róża i Spółka L. Lewkowicza i skład apteczny W. Brudnickiego. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 33\39: biurowiec. Powstał w miejscu opisanych niżej nieparzystych.

Nr 33\35: Kamienica Józefa Irlichta. Powstała w 1878-9 wg proj. Kaplińskiego. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z mat. piśmiennymi, cukiernia Staropałka (działała tu od XIX w., wykupiona w 1892 przez Mieczysława Starorypińskiego). Na zapleczu mieścił się zakład ogrodniczy S. Wolskiego. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 36: Ministerstwo Przemysłu.

Kamienica. Na pocz. XX w. mieścił się tu magazyn kapeluszy damskich Magasin Francaise, sklep z bielizną A. Skorupskiej. W 1929 mieścił się tu sklep z kawą firmy Pluton. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 36a: Kamienica. W 1929 mieścił się tu sklep z futrami Mikołaja Leontiewa. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 37: Kamienica. Powstała w 1877-8 wg proj. Józefa Bucha. Na zapleczu kamienicy działała piekarnia. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep kolonialny M. Rozenwalda, sklep z produktami wiejskimi Wanda, sklep z mat. piśmienniczymi. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 38\42: biurowiec. Powstał na miejscu opisanych niżej parzystych. Swoją siedzibę ma tu m.in. Centrum Informacji Europejskiej MSZ.

Nr 38: Kamienica. Powstała w 1880-1 wg proj. Artura Spitzbartha. Na pocz. XX w. mieścił się tu magazyn mód Anna, sklep norymberski M. Matuli, szkoła muzyczna Kursy Muzyczne im. F. Chopina. Na zapleczu mieścił się zakład ogrodniczy Kwiaciarki Warszawskie. W 1929 mieścił się tu zakład fryzjerski Mariola i nadal sklep galanteryjny Matuli. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 39a: Browar Michała Piotrowskiego. Działał tu już w 1819, stały tu narożny budynek drewniany (róg Żurawiej), izba piwna w podwórzu, suszarnia słodu, młyn i stajnia. W 1831 browar został przejęty przez rodzinę Brzezińskich, a w latach 40 przez Józefa Naimskiego. W 1876-7 wystawiono tu budynek lodowni. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 40: Kamienica. Powstała w 1878-9 wg proj. Adolfa Schimmelpfenniga. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 41\43: biurowiec. Powstał na miejscu opisanych niżej nieparzystych.

Nr 41: Kamienica. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep norymberski I. Falka. W 1929 mieścił się tu Magazyn Kurlandzki z damskimi ubiorami Doris Falk a także Bar 90. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 42: Kamienica. Powstała w 1893 wg proj. Franciszka Braumana. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z mydłem, świecami i naftą, pensjonat hr. L. Stadnickiej. W 1929 mieściła się tu Spółdzielnia Mleczarska, księgarnia Kazimierza Pawłowskiego, sklep z przetworami mlecznymi L. Kasińskiego (dawniej K. Życkiego), sklep z maszynami powielającymi Wtór Jerzego Machonia, magazyn bielizny Piotra Królikowskiego i Hilewicza, salon z kapeluszkami damskimi Aleksandra Straucha. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 43: Kamienica. Na pocz. XX w. mieścił się tu magazyn mód H. Burggrafa, sklep z materiałami piśmiennymi, sklep tytoniowy. W 1929 mieścił się tu sklep z zabawkami J. Krzyżanowskiego. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 44: Dom Martina Eichmuellera. Powstał w 1851 dla właściciela fabryki posadzek. W 1858 zakład i dom odkupił Józef Simmler. W 1904 powstała tu nowa kamienica Kozłowskich z dekoracją dłuta Teofila Godeckiego, przedstawiającą 14 medalionów z popiersiami wybitnych Polaków. Na pocz. XX w. mieścił się tu magazyn gorsetów Zofia, sklep kolonialny W. Makarowskiego, zakład mleczarni Towarzystwa Ziemiańskiego, Księgarnia Naukowa, siedmioklasowa szkoła żeńska A. Walickiej. W 1929 mieścił się tu sklep Sloejd i Papier z mat. piśmienniczymi Natalii Majer-Szarras, biuro elektrotechniczne Polskie Elektrownie, zarząd Spółdzielni Mleczarskiej i Jajczarskiej. Kamienica została zniszczona w 1944.

Nr 45: Kamienica Feliksa Bara (drugi adres Nowogrodzka 15). Powstała wg proj. Marcelego Plebińskiego. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z obuwem J. Jaworowskiego, w 1929 właścicielami byli L. Strupczewski i S. Urban.

Nr 46: budynek mieszkalny. Powstał po 1960 roku.

Kamienica. Powstała w 1877-8 wg proj. Kaplińskiego. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z firankami. W 1929 mieściło się tu biuro spedycyjne M. de Broussa. Kamienica przetrwała wojnę, ale rozebrano ją w 1960 w trakcie poszerzania ulicy.

Nr 47: Kamienica Szutra i Petschela (drugi adres Nowogrodzka 10). Powstała w 1892-3 wg proj. Adama Szustra i Edmunda Petschela. Wyróżniał się dekoracją fasady. Później dom należał do księcia Tadeusza Lubomirskiego. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z wędliną H. Lasha, apteka Leona Szamotulskiego.

Nr 47a: kamienica Siehena. Powstała w 1902-3. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep wędliniarski A. Wierzyńskiego, sklep z materiałami krawieckimi, sklep tytoniowy. W 1929 mieściła się tu perfumeria Włodzimierza Saskiego. Po wojnie, w czasie której nie była zniszczona, została pozbawiona w 1949 wystroju secesyjno-eklektycznego. W bramie oryginalne odboje kuliste, brama w przejeździe kuta, z monogramem właściciela SS. W 1949 usunięto drzwi z prawej w sieni. Zachowana jest również secesyjna ślusarka artystyczna.

Nr 48: Kamienica Marii Towścikowej. Powstała w 1862-3 wg proj. Leona Rakowskiego, miała 4 piętra, żeliwne balkony i parę popiersi na kapitelach pilastrów fasady. Na pocz. XX w. mieścił się tu magazyn mody męskiej J. Styczyńskiego, apteka E. Gessnera.

Nr 49: dom Granzowa. Powstał w 1845 wg proj. H. Marconiego. Na pocz. XX w. mieścił się tu magazyn mód H. Hudzyńskiej, skład apteczny Judejko i Szczydłowski, wzięwalnia (czyli inhalatorium), cukiernia I. A. Latalo. W 1929 mieścił się tu sklep kolonialny Colombo, piekarnia Kazimierza Forkasiewicza i nadal skład apteczny Judejki.

Nr 50: DH "Smyk".

Nr 51: Dom mieszkalny. Jednym z jego lokatorów był Tadeusz Dominik (ur. 1928) - artysta malarz, profesor ASP, specjalizujący się również w tkaninie artystycznej (gobelinie), drzeworycie, litografii. W swym dorobku ma cykle obrazów "Ogrody" (1964), "Pola"(1973), "Owoce" (1974), "Róże" (1975) czy "Pejzaże" (1976-77), łączące w sobie abstrakcyjne motywy inspirowane przyrodą z tradycjami polskiego koloryzmu.

Data nadania nazwy: ok. 1770 roku. 1947.02.19 - 1950 (03.23 lub 09.29) nosiła imię Stanisława Dubois.
